

שער הכניסה לעיר דוד. צילום מקס ריצ'רדסון

לטייל לאורך ההיסטוריה

תצפית מרהיבה, ארמונות וביצורים מרשימים, טיול מרתק במעבה האדמה מתחת לחומות העיר ומסלול הליכה בנקבת מים עתיקה. כל אלה ועוד מחכים לכם בגן לאומי עיר דוד. המקום שבו נולדה ירושלים

כתב: שחר שילה תצלומים באדיבות ארכיון עיר דוד - ירושלים הקדומה

של העיר כבירת הממלכה המאוחדת של כל שבטי ישראל. זה 150 שנה שחוקרים רבים מבקשים לחשוף את צפונות העיר המקראית, והממצאים העשירים, המרתקים והרבים של החפירות מעידים כי רבים מסיפורי התנ"ך על ירושלים מבוססים על גרעין היסטורי מהימן למדי. בעידן המודרני, שבו התקשורת האלקטרונית מצויה כל העת בכף ידנו ומציפה את חיי היומיום שלנו, עדיין מרשים להיווכח כי סיפורי התנ"ך מוסיפים לרגש ולשמש מצע משותף

ראשיתה של ירושלים המקראית היא בתקופה הכנענית התיכונה, בראשית האלף השני לפנה"ס. העיר הכנענית הקדומה נוסדה על מעיין הגיחון השופע. מעיין זה היה מקור המים המרכזי של העיר ירושלים במשך אלפי שנים, עד לימיו של המלך הורדוס, אז הוקמו אקוודוקטים (אמות מים) שמשכו מים לירושלים מבריכות שלמה המצויות בקרבת בית לחם. התנ"ך מספר שדוד המלך כבש את ירושלים מידי היבוסים לפני כ-3,000 שנים (שמואל ב, ה), ושזו הייתה ראשיתה

ילדים בבריכת השילוח. צילום דודי זקנין

בממצאים, שתוארכו למאה השישית לפנה"ס (חורבן בית ראשון בידי נבוכדנאצר מתוארך לשנת 586 לפנה"ס). בין הממצאים בלטו טביעות חותם עבריות קדומות הנושאות שמות מקראיים של שרים בכירים בממלכת צדקיהו, דוגמת יהוכל בן שלמיהו וגדליהו בן פשחור, הנזכרים בספר ירמיהו. המסלול חולף על פני קריית השלטון הקדומה, שבה נחשפו כאמור ממצאים מקראיים רבים מתקופת בית ראשון, וממשיך אל מערכת המים הקדומה המוכרת בשם "פיר וורן", שקישרה בין העיר הקדומה למעיין גיחון הנסתר והמבוצר ולמצודת המעיין. החפירות שנערכו באתר משנת 1995 ועד 2013 חשפו תגליות כבירות וחדשות, שהפתיעו את עולם הארכיאולוגיה, בהן מצודת המעיין שנפתחה לאחרונה לקהל המבקרים. המצודה מגוננת על מעיין גיחון המקראי באמצעות ביצור עצום, המבודד את הגישה אל המעיין ומאפשר הגעה אליו רק לבאים ממערב - מתוך העיר. זוהי המצודה הגדולה ביותר שנמצאה עד כה בין הערים הכנעניות מן התקופה האמורה בכל רחבי ארץ

המקרב לבבות ברחבי העולם כולו ומביא רבים לבקר בעיר דוד ולגלות את צפונותיה. להלן שני מסלולים מרתקים בגן לאומי עיר דוד. הראשון מציע סיור מרגש במשעולי התנ"ך וההיסטוריה של ימי בית ראשון, והשני מציע חוויה מרשימה במסלול קצר העוסק בימי בית שני. במהלך הסיורים נחשפים המבקרים לממצאים רבים וסיפורי התנ"ך קמים לתחייה.

מסלול 1: עיר דוד המקראית

מסלול זה, המתחיל בתצפית על גבעת עיר דוד וגבולותיה, ייקח אתכם אל עברה המפואר של ירושלים הקדומה. לאחר התצפית ניכנס לחפירות חדשות שערכה הארכיאולוגית אילת מזר בראש הגבעה; לטענתה, במהלך חפירות אלה חשפה את ארמון דוד המלך שנבנה על ידי חירם מלך צור הפיניקי (שמואל ב, ה). החפירה המרשימה, שממצאיה נתונים במחלוקת ארכיאולוגית, חשפה מבנה ציבורי גדל ממדים ושפע קרמיקה מימי בית ראשון. המבנה חרב בשרפה גדולה ועשירה

מצודת המעיין. צילום יונית שילר

מעיין הגיחון. צילום מקס ריצ'רדסון

התנהלה בסודיות גמורה, תוך שהוא משחד את בעלי התפקידים התורכים כדי שיאפשרו לו לחפור במקום. במאי 1911 התגלתה החפירה על ידי שומר תורכי חרוץ, שלא היה במעגל מקבלי השוחד ולכן הזעיק את הצבא והמשטרה. פרק נאלץ להימלט על חייו וברח לקפריסין ביאכטה שהמתינה לו בנמל יפו. את שרידי התעלות שחפרו פרקר ואנשיו לפני כמאה שנה אפשר לראות כיום בחלקה העליון של המצודה. אמצעי המחשה חדשים ששולבו במהלך המסלול מאפשרים למבקרים לשוב לכמה דקות אל התקופה המקראית ולהתרשם מההישג האדריכלי המופלא. מכאן מומלץ מאוד להמשיך וליהנות מהליכה מרגשת לאור פנסים במימיה הקרירים של נקבת חזקיהו הקדומה, שנחצבה בעומק הסלע של גבעת עיר דוד לפני כ-2,700 שנה. הנקבה נחצבה כדי להטות את מימי מעיין הגיחון אל בריכת השילוח, המצויה בין החומות שהקים המלך חזקיהו. נקבת חזקיהו היא פלא הנדסי מרשים, וההליכה בה היא חוויה קסומה ונעימה בכל עונות השנה.

ישראל, ולמעשה נראה שזוהי המצודה הגדולה ביותר שנמצאה בארץ ישראל מן הימים הקודמים לשלטונו של המלך הורדוס. על פי המסופר בספר שמואל ב' בפרק ה', כבש דוד המלך את מצודת ציון מידי מלך יבוס ואנשיו. מן החפירות המקיפות, עולה סברה חדשה ולפיה מצודת המעיין היא המצודה המרשימה שאליה חדרו לוחמיו של דוד בבואם לכבוש את ירושלים מידי היבוסים. נוסף לכך, בתחילת ספר מלכים א' מסופר על המלכתו של שלמה: "וַיִּנָּקְבוּ אֶת שְׁלֹמֹה עַל פְּרֻדַּת הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּלְכוּ אֹתוֹ עַל גִּחֹן" (מלכים א א, לח), והמקרא מתאר את משיחתו למלך על ידי נתן הנביא וצדוק הכהן. טקס זה התרחש ככל הנראה ממש כאן בלב מצודת המעיין, מעל נביעתו של מעיין הגיחון. החופר הראשון שחדר אל מעבה המצודה הכנענית בעיר דוד, בלי שהיה מודע לכך כלל בעת ההיא, היה צייד אוצרות ורומנטיקן בשם מונטגיו בראונלו פרקר, שבשנים 1909-1911 חיפש במרץ אחר ארון הברית ואחר אוצרות המלך שלמה. החפירה בראשותו של פרקר

תעלת הניקוז. צילום מקס ריצ'רדסון

המרחב הגיאוגרפי הייחודי בימי קדם וביקור בחפירות בחלק העליון של גבעת עיר דוד (כפי שתואר במסלול הראשון). מן החפירות האלה בראש הגבעה עובר המסלול מערבה אל חניון גבעתי. בחניון מתקיימות חפירות רחבות היקף שחשפו את התל הקדום של ירושלים, שבו אפשר להבחין בשש תקופות היסטוריות מרכזיות בעברה של העיר. בהמשך נרד אל מתחת לפני הקרקע ונלך בתעלת הניקוז ההרודיאנית הבנויה לתלפיות במעמקי הגיא הקדום. תעלת הניקוז תוביל אותנו אל שער כניסה בלתי מוכר לעיר העתיקה המכונה "השער התשיעי", ואנו נתקדם למעשה תחת חומות העיר העתיקה צפונה, אל עבר הר הבית. שם, למרגלותיו, נגיש ממעבה האדמה אל הרחוב המפואר, הצמוד לכותל המערבי בתחומי הגן הארכיאולוגי על שם דוידסון. הסיור מסתיים לצד הכותל המערבי.

הכותב הוא היסטוריון, חוקר ומדריך מומחה לירושלים הקדומה

מי שאינם מעוניינים ללכת במים יכולים לבחור במסלול יבש לאורכה של התעלה הכנענית, שהיא כפי הנראה "הצינור" המקראי המפורסם מסיפור כיבוש מצודת ציון על ידי דוד (שמואל ב, ה).

מסלול 2: עיר דוד – פינת הכותל

החפירות שנערכו בעשור האחרון בעיר דוד חשפו מערכת מרשימה של עדויות מימי בית המקדש השני, שבמהלכם גדלה ירושלים מאוד ועל פי המקורות ההיסטוריים הפכה לאחת הערים המפוארות בעולם הקדום. אלפי עולי רגל גדשו את העיר בחגים, כשפניהם מועדות אל בית המקדש. לאחרונה נפתח לציבור מסלול מרגש, שמחבר את בריכת השילוח הקדומה עם הכותל המערבי למרגלות הר הבית. מסלול מלא זה מאפשר הליכה של כ-800 מטר במעבה האדמה בעיר ירושלים של ימי בית שני. לאלה המבקשים רק טעימה קצרה וחוויתית מן המסלול החדש, מתאפשרת הרפתקה קצרה ומהנה במיוחד במסלול הקרוי "מעיר דוד אל פינת הכותל". הסיור המקוצר כולל תצפית מקסימה מראש גבעת עיר דוד להיכרות עם